

JULIAN BREAM
- povodom 90.
godišnjice rođenja

darko petrinjak

Julian Bream (1933.-2020.) je uz Andrésa Segoviju (1893.-1987.) ključna figura gitarističke povijesti XX. stoljeća. Segovia je dominirao prvom polovinom stoljeća, Bream drugom. Obojica su iznimno zaslužni za popularizaciju gitare i obogaćenje repertoara. Segovia je preferirao pitak i romantičan jezik dok je Breamu suvremeni idiom bio blizak i odlično je vladao njegovim nijansama, a za svjetsku promociju važnih engleskih skladatelja XX. stoljeća, ali i onih iz engleske renesanse, učinio je više nego ijedan drugi tamošnji glazbenik.

Iz razgovora s mnogim kolegama gitaristima te iz njihovih raznih intervjuja lako zaključujem da je Bream svima nama, ili gotovo svima, na samome vrhu najcjenjenijih umjetnika našeg instrumenta. Može se s pravom reći da je on „guitarist's guitarist“. Ono što ga čini jedinstvenim među gitaristima su radost i entuzijizam prisutni u njegovim izvedbama, snaga komunikacije sa slušateljem, pri koncertnim izvedbama i gledateljem, njegova strast, žar, zanos, temperament, ritmičnost, snaga osjećaja, osobnost, karizma, uvjerljivost. Jedinstvena je bila njegova sposobnost da duboko pronikne u glazbeni sadržaj, upečatljivo vodi glasove, profilira artikulaciju. Nadasve imponira njegova mašta i širok spektar boja kojima je baratao, a imponira i opsežnost njegovog repertoara, možda najšireg od svih gitarista.

Iako je Bream gotovo u potpunosti bio samouk, stvorivši svoju vlastitu tehniku sviranja, za njegov glazbeni razvoj posebno je bila važna suradnja sa slavnim engleskim tenorom Peterom Pearsom koju je započeo još kao devetnaestogodišnjak (1952.), a koja je trajala sve do 1972. godine. Suradnja s vrhunskim pjevačem ili pjevačicom najbolja je škola za nekog instrumentalista, što naročito vrijedi za svirače gitare ili lutnje na

kojima nikad nije dovoljno *cantabla* i *legata*, a takva škola pospješuje i brušenje glazbenih komponenti kao što su dahovi, profinjena i delikatna agogika, prirodno fraziranje te kontrola vremena općenito.

Pionirski doprinos Pearsa i Breama oživljavanju engleskih renesansnih pjesama uz pratnju lutnje omogućio je otkrivanje prave repertoarne riznice s „malim“ remek-djelima koja su od tada često na programima mnogih izvođača. Već tri godine nakon prvog susreta snimili su zajedničku ploču, „An Anthology of English Song“ (Decca LWW 5243 mono, 1955.), a to je bio i Breamov prvi nastup na nosačima zvuka. Uslijedio je „A Recital of Lute Songs“ (Decca, LXT 5567 mono, 1958.), a poslije još nekoliko LP ploča. Izvođačko umijeće Pearsa i Breama nadahnulo je suvremene skladatelje da za njih napišu svoja djela, ovoga puta s Breamom u ulozi gitarista. Tu svakako treba izdvojiti Brittena, Henzea, Waltona, Berkeleyja i Tippeta.

U svojim početcima, Bream je svirao na gitarama nekih od tada najcjenjenijih graditelja kao što su Nijemac Hermann Hauser i Francuz Robert Bouchet. U potrazi za idealnim zvukom zamolio je graditelja Davida Rubija da mu napravi gitaru „*koja će činiti ono što ja želim, a ne gitaru koja mi kaže što smijem činiti.*“ Rubio je radio godinu i po u Breamovim zahtjevima, a kada je otišao, tu radionicu je na dugi niz godina preuzeo Španjolac José Romanillos, na čijim je gitarama potom Bream najduže svirao i snimao. Bream je preferirao jasan zvuk, izjednačen u svim registrima. Gitare koje je svirao morale su imati izražene alikvote koji su potencirali tu jasnoću. Stoga je razumljiva njegova sklonost instrumentima njemačkog graditelja Hermanna Hausera koji su imali upravo takve karakteristike, a na jednom od kojih, usput rečeno, dvadeset i četiri godine je svirao i Segovia. Bream je vrlo malo koristio gitare španjolskih graditelja, koje u mnogim slučajevima karakterizira sočan i masan zvuk.

Izuzetak je bio José Romanillos čiji instrumenti nisu bili građeni u duhu španjolske tradicije već su naginjali karakteru Hauserovih gitara. Breamu je također bilo vrlo stalo da instrument ima najširi mogući raspon zvukovnih boja, što je obilato koristio na svojim koncertima i snimkama, možda nigdje više nego u polusatnoj „Prvoj sonati Royal Winter Music“ Hansa Wernera Henzea (RCA RK 25419, 1981.), u kojoj vrhunski izlaže paletu boja i karaktera. Zanimljivo je spomenuti da je svoja posljednja četiri nosača zvuka snimio na gitari Hermanna Hausera, na čijem je jednom instrumentu i započeo svoju karijeru.

Posebno je poglavlje Breamov doprinos obogaćenju modernog repertoara gitare, i to uglavnom, premda ne isključivo, onog koji su pisali britanski skladatelji. Mogli bismo reći da je katalog tih akvizicija u neku ruku brevijar suvremenog gitarističkog repertoara. To je ujedno i imenik najvažnijih britanskih skladatelja druge polovine XX. stoljeća. Mnoge od tih skladbi postale su dio standardnog gitarističkog repertoara i u tom pogledu Breamova je uloga veća od bilo kojeg drugog gitarista. Naročito je vrijedna kontribucija Benjamina Brittena koji je za Breama napisao „Nocturnal po Johnu Dowlandu“ (1963.), jedno od najvažnijih djela za gitaru XX. stoljeća. Za Breama su koncertantne i solo skladbe pisali Britanci William Walton, Alan Rawsthorne, Richard Rodney Bennett, Malcolm Arnold, Lennox Berkeley, Michael Berkeley, Peter Maxwell Davies, Michael Tippett, Japanac Toru Takemitsu, Nijemac Hans Werner Henze, Kubanac Leo Brouweri mnogi drugi. I nakon prestanka koncertne aktivnosti 2002. godine Bream je putem Juliam Bream Trusta nastavio poticati i naručivati nove skladbe pa su od tada doprinijeli još i Leo Brouwer, Harrison Birtwistle, Julian Anderson, Olli Mustonen, Edward Cowie i Roxanna Panufnik.

Ono što Breama čini dodatno posebnim je njegovo djelovanje kao lutnjista. Još kao sedamnaestogodišnjak u jednoj je knjižnici naišao na

svezak skladbi za lutnju Johna Dowlanda i bio je zapanjen ljepotom te glazbe. Odmah je za gitaru transkribirao nekoliko Dowlandovih skladbi, a oduševljenje je bilo toliko da je neposredno potom nabavio lutnju i naučio je svirati. „*U školi me strastveno zanimala povijest elizabetinskog doba, tako da je bilo prirodno da me, kao glazbenika, zainteresira i glazba toga vremena.*“ Paralelna aktivnost vrlo uspješnog promotora elizabetinske glazbe bila je prisutna gotovo do kraja Breamove karijere u kojoj je, uz brojne koncerte, snimio i sedam LP ploča s glazbom za lutnju solo od kojih su tri bile posvećene isključivo Dowlandu. Snimivši tako dobar dio od njegovih sačuvanih osamdesetak skladbi za lutnju solo, od kojih su neke pravi hitovi, Bream je značajno popularizirao ovog renesansnog majstora. Godine 1960. osnovao je Julian Bream Consort, sastav koji je na povijesnim instrumentima, originalnim i replikama, izvodio glazbu iz doba kraljice Elizabete. Breamov Consort bitno je doprinio zanimanju za elizabetinsku glazbu, a djelovao je sve do 1990. godine povremeno mijenjajući pojedine članove. Uopće, za oživljavanje lutnjaškog repertoara toga doba te za sam instrument Bream je učinio više od bilo kojeg drugog lutnjista.

Breamova ostavština na nosačima zvuka gotovo je nemjerljiva. Svoje prve četiri LP ploče snimio je za englesku tvrtku Westminster da bi 1959. potpisao ugovor s RCA Victor s kojima je ostao vezan sve do 1990. U djelatnosti snimanja za nosače zvuka, kroz nekoliko desetljeća bio je jedan od najprodavanijih i najproduktivnijih umjetnika klasične glazbe. Repertoar koji je snimio impresivan je po opsegu i kvaliteti što potvrđuju četiri nagrade Grammy Američke nacionalne akademije umjetnosti i znanosti te dvije Edisonove nagrade. Godine 1993., povodom Breamovog šezdesetog rođendana, tvrtka RCA je sve što je za njih snimio objelodanila na 28 kompaktnih ploča pod nazivom „The Ultimate Guitar Collection“ (RCA Victor Gold Seal), a 2011. godine objavila je kolekciju od deset

kompaktnih ploča pod nazivom „My Favorite Albums“ (RCA Red Seal 88697316212), a koje je izabrao sâm Bream. Bream je još neko vrijeme nastavio snimati za EMI Classics, sve dok se sredinom '90-ih prošlog stoljeća nije povukao, „*snimivši sve što sam želio snimiti*“, kako je izjavio. Godine 2013. časopis Gramophone dodijelio mu je nagradu za životno djelo.

Osobno mi je teško odlučiti se za najdražu od Breamovih ploča. S entuzijazmom sam ih nabavljao od studentskih dana, odrastao sam uz njih i dalje su mi referentne točke u diskografiji gitaristâ. Vrijednost Breamovih ploča prvenstveno je, naravno, u visokoj izvođačkoj kvaliteti, no često i zbog repertoarnih iskoraka. Stoga bih istaknuo barem dvije koje su bile prijelomne u tom smislu i donijele su nove vjetrove. To su „20th Century Guitar“ (Britten: Nocturnal; Martin: Quatre pièces brèves; Hans Werner Henze: Drei tentos..., RCA SB 6723, 1966.) te „Julian Bream 70s“ (Bennett: Guitar Concerto; Rawsthorne: Elegy; Walton: Five Bagatelles; L. Berkeley: Theme and Variations, RCA SB 6876, 1973.). Ovakve skladbe bile su nezamislive u Segovijinim programima ili onima njegovih sljedbenika. Štoviše, iako su „Četiri kratka komada“ (1933.) Franka Martina napisana za Segoviju i njemu su posvećena, Bream je ipak bio prvi koji ih je oživio i po prvi puta predstavio publici.

Breamova pojavljivanja na radiju i televiziji, samog ili u društvu s drugima, učinila su ga poznatim publici cijelog svijeta. Neke od mnoštva snimaka i programa koje je napravio za Radio BBC danas je moguće naći na Youtubeu. U tom kontekstu treba spomenuti i Breamov posljednji CD iz 1995. (BBC Testament SBT-1333) zasnovan upravo na starijim radijskim snimkama koje su njemu osobno prirasle srcu. U filmu „A Life in the Country“, prikazanom na televiziji BBC 1976., Bream govori o svojim početcima i svom životu kao umjetnika koncertanta. Televizija BBC je 1978. prikazala seriju od četiri majstorske radionice za mlade gitariste

koje je Bream vodio na svom imanju u Semleyu. Godine 1984. na raznim je mjestima u Španjolskoj snimio zbirku od osam filmskih odsječaka zajedno nazvanih „Guitarra! A Musical Journey Through Spain“, u kojima je prikazao španjolsku glazbu za gitaru kroz stoljeća. Godine 2003. izdan je DVD „Julian Bream: My Life in Music“ s preko tri sata zanimljivog materijala - razgovora i sviranja. To je krasan video portret Breama i izvrstan pregled najvažnijih poglavlja njegova života i glazbene karijere. Časopis Gramophone proglasio ga je DVD-om godine, a njegova reprodukcija može se naći na Youtubeu.

U Hrvatskoj je Bream nastupio dva puta. Kao gost Dubrovačkih ljetnih igara, u Atriju Kneževa dvora 23. kolovoza 1980. godine svirao je program u kojemu su nakon uvodnog obligatnog Bacha slijedili španjolski autori: Aguado, Sor, Granados, Rodrigo i Albéniz. Nešto više od godinu dana nakon toga, u Dvorani Vatroslava Lisinskog 29. IX 1981. izveo je raznovrsniji i impresivan program: Sorovu „Fantaziju“, op. 7, Bachovu „Prvu sonatu za violinu solo“, BWV 1001 te Henzeovu „Prvu sonatu Royal Winter Music“. To je oko 66 minuta vrlo zahtjevne glazbe i to tek u prvom dijelu. U drugom je svirao Waltonove „Bagatele“ i Granadosove komade uključujući „Poetične valcere“.

O njemu su objavljene tri značajne biografske knjige (Tony Palmer: „Julian Bream, a Life on the Road“, 1982.; Stuart W. Button: „Julian Bream, the Foundations of a Musical Career“, 1997.; Graham Wade: „The Art of Julian Bream“, 2008.). O Breamu je moguće pročitati i u nesvakidašnjem i osebnom članku Nenada Miletića „Julian Bream kakvog sam upoznao“ u časopisu Gitara Hrvatskog društva gitarskih pedagoga (br. 22, 2021.). Julian Bream je dobitnik dva ordena viteškog reda Britanskog carstva (OBE, 1964. i CBE, 1985.) za zasluge u umjetnosti, a primio je i Nagradu Kraljevskog filharmonijskog društva 1996. godine.